

УДК 327.79

ҚЫТАЙДЫҢ ЭНЕРГЕТИКАЛЫҚ САЯСАТЫ

Борибекова Назерке Женисовна

jenisovna@mail.ru

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университеті

Халықаралық қатынастар факультетінің 3-курс студенті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – Джумадилова Г.М.

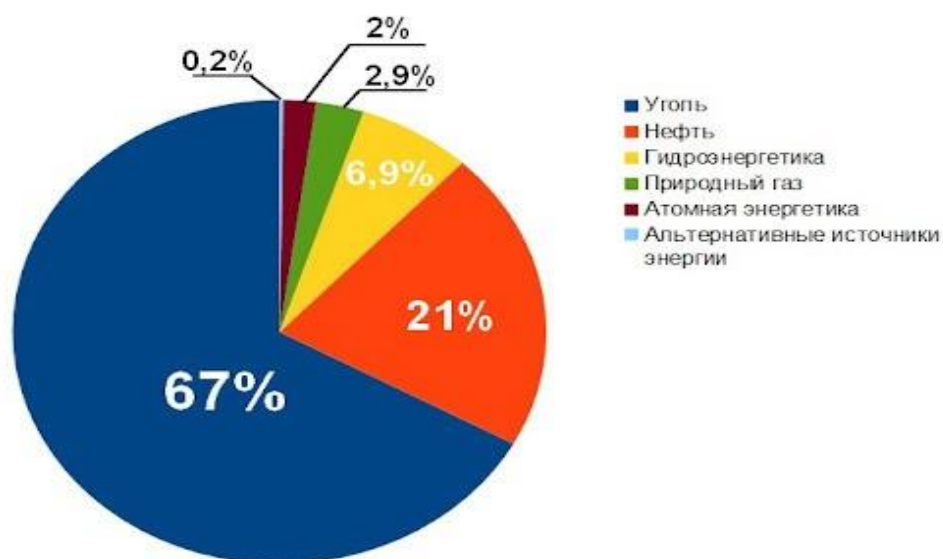
Танданылған тақырыптың өзектілігі Қытайдағы энергетиканың қарқынды дамуымен және мемлекеттің сыртқы саясатындағы энергетикалық дипломатияның рөлінің артуымен байланысты. Осылайша, 2010 жылы Қытай дүние жүзіндегі бірінші кезектегі тұтынушыға айналды, ал 2013 жылы – мұнайды ең ірі импорттаушы атанды. Мемлекеттің бұл халықаралық мәртебесі зерттеуге және тереңірек талдауға лайық [1].

Қытайдың энергетикалық дипломатиясының мақсаты – елдің энергетикалық қауіпсіздігін қамтамасыз ету ғана емес, сонымен қатар энергетикалық технологияларды жаңғырту бағдарламасын жүзеге асыру. Қытайдың аймақтық энергетикалық саясатының басымдылығы көршілес аймақтардың елдері – Оңтүстік – Шығыс Азия, Орталық Азия, сондай-ақ Ресей мен Австралия. Энергетикалық дипломатияның екінші бағыты Пекин – Африка мен Латын Америкасындағы энергетикалық ресурстарға қолжетімділікті кеңейту және Таяу Шығыс елдерімен ынтымақтастықты сақтау. Сонымен қатар, Қытайдың соңғы жиырма жылда көшкенін атап өткен жөн шетелге энергия ресурстарын сатып алу және игеруді қолға алып, соңғы онжылдықта қытай үкіметі энергетикалық қауіпсіздік саясатын күшейтті. Үкіметтік топтар өздерінің мұнай – газ компанияларын Қытайдың Қазақстан, Өзбекстан, Түркіменстан, Ангола, Судан және Иран сияқты негізгі энергетикалы серіктестіктерінің мұнай – газ кен орындарына инвестиция салуын қолдау көрсетіп, ынталандыруда. Бүгінгі таңда Қытайдың бүкіл әлемде тұрақты жеткізушілері бар: ТМД елдері, Таяу Шығыс, Африка елдері, Латын Америкасы және Канада. Осылайша, ҚХР – да «бәрін бір себетке» салмай, импорттық энергия ресурстарының ағынын әр тараптандыратын кеңейтілген жеткізу желісін құрды.

Бірақ қазір Қытайдың энергетикалық дипломатиясы одан да асып түседі. Қытайдың ұлттық мұнай – газ компаниялары әртүрлі пайдалы қазбалардың шетелдік кен орындарын

игеруге қыруар қаржы сала бастады. Сонымен, рентабельділігі немесе жоқтығынан өз аумағында пайдалы қазбалар кен орындарын игере алмаған Қытай шетел мемлекеттерімен энергетика және әртүрлі жобаларға ұзақ мерзімді инвестициялау саласындағы ынтымақтастықтың сапалы жаңа деңгейіне өтуде. Қытайдың ұлттық мұнай – газ компаниялары Қытай ұлттық мұнай – газ корпорациясы (CNPC), Қытай мұнай – химия корпорациясы (Sinopet) және Қытай ұлттық теңіз мұнай корпорациясы (CNOOC) сияқты Қытай энергетикалық индустриясының алыптары аясында 1993 жылы шетелдікі жобаларға инвестиция сала бастады. Қытайлық мұнай – газ компанияларының күрделі салымдары 2002 жылдан, ал әлемдік қаржы дағдарысы 2008 жылдан кейін өсті. Қытай компаниялары үшін, әсіресе Америкада, қосымша кеңейту мүмкіндіктері ашты [1].

Сурет 1. Қытайдың жаһандық энергетикалық саясаты саясаты (WTO and UNCTAD Secretariats, Press release, PRESS/739, Geneva, April 14, 2015, p.16) [1].

Кейбір үкіметтер жұмысты кері бастады, яғни, Канададағыдай пайдплы қазбалар кен орындарын мемлекет меншігіне алуды біртіндеп жүзеге асыра бастады. Соған қарамастан Орталық Азияның дамушы елдерінің көпшілігі Қытаймен тығыз ынтымақтастықтың жағымсыз жақтарынан гөрі оң жақтарын көбірек көреді. Осылайша Қытайдың Қазақстан, Өзбекстан, Тәжікстан, Қырғызстан, Түркіменстан сияқты Орталық Азия елдерімен ынтымақтастығы, керісінше, күшейе түсті. Сондай – ақ, экономикалық және энергетикалық ынтымақтастық көптеген жаңа интеграциялық жобалардың дамуы мен құрылуына ықпал етті. Соңғы жылдардағы ең ауқымды жобалардың бірі – «Жібек жолын жаңғырту» жобасы болды. Бұл Орталық Азия елдерінің Қытаймен, Түркиямен, Германиямен экономикалық ынтымақтастығы үшін қолайлы әрі серпінді жаңа инфрақұрылым желісін салуды болжайды. Кедендік режимдерді айтарлықтай жеңілдету ғана емес, сонымен қатар жолдар мен жаңа коммуникация бағыттарын салу, Азия нарығын кеңейту және тереңдету жоспарлануда. ҚХР – ның энергия импортының ағынын кеңейту стратегиясы қарқынды дамып келе жатқан елді энергетикалық қауіпсіздікпен қамтамасыз етудің өзекті қажеттілігі болып табылады.

Жаңа мыңжылдықтың басында Қытайдың ресейлік энергетикалық ресурстарға тәуелділігі артып келеді деген пікір бар. Бұл көзқарас, әрине, негізсіз емес. Үкімет пен бизнес деңгейінде екі елдің энергетика саласындағы әріптестігі сияқты мәселелер қайта – қайта талқыланады. Ресей бүгінде әлемдегі шикі мұнай мен табиғи газды ең әр

экспорттаушы елдердің бірі болып табылады және бұрын айтылғандай, Қытай халық саны бойынша әлемде бірінші орында және әлемдегі екінші қарқынды дамып келе жатқан экономика табиғи ресурстарға көбірек мұқтаж. Осылайша, Қытай мен Ресейдің энергетика саласындағы серпінді ынтымақтастығын жалғастыру және тереңдету мүмкіндігі бар. Жалпы болашақта Қытай әлем нарығындағы басқв мемлекеттерге туғыза алатынын анализ арқылы көз жеткізуімізге болады.

Қытайдың энергетикалық саясатына SWOT талдау

Күшті тұстары	Әлсіз тұстары
1) Халқының саны –тұтынушылардың көп болуы 2) Дамыған технология - жасыл энергияны қолданады 3) Еңбекке қабілеттілік - көптеген ірі завод, фабрикалардан ұсыныстар келеді 4) Табиғи ресурстар - мұнай мен газ қорлары тапшылығы 5) Өндіруші ел – тұрмыстағы адамға керек, сұранысқа ие дүниелерді өндіреді	1) Электр, газ, бензин өнімдеріне мұқтаж 2) Халқының табысы төмен 3) Экология – елдің бір бөлігі таулы, шөлді аумақ немесе дала, егістік пен адам тұруға қолайсыз 4) Көп шығынды әскер 5) Қарт кісілердің көбейуі – еңбекқорлықтың баяулауы
Мүмкіндіктері	Қауіптер
1) Әлемдік капитал Қытайдың қолжетімді жұмыс күшіне мұқтаж 2) Қытайдың бүкіл дерлік Тынық мұхит жағалауы сыртқы әлемдік нарыққа тауарларды экспорттау үшін бастапқы нүкте 3) Қытай халқының басым бөлігінің табысы аз инвестиция салынған басқа елдерге қарағанда төмен, бұл Қытайға еңбек құнының артықшылығын береді.	1) Шетелдік капитал мен тауар экспортына негізделген 2) Дағдарыстарға Қытай тікелей әсер етеді 3) Дүниежүзілік қаржылық бақылау

Қорытындылай келе, Қытай энергия ресурстарына мұқтаж болса да, дүниежүзілік қаржыны бақылап, қазіргі сәттегі циклдік процестердің түрлендіруі энергетикалық ресурстардың негізгі импорттаушысы ретінде ҚХР – ның пайдасына айналады. Сонымен қатар әлемдік нарықтағы конъюнктураның ұзаққа созылған құлдырауымен ел минералды шикізат пен отын бағасының шарықтау шегін қоса алғанда, жауын – шашынды күнге жеткілікті отын қорының болуына мүмкіндік беретін энергетикалық инфрақұрылым нысандарының құрылысын ынтандырылады. Осындай кезеңдерде Қытайдың энергияны көп қажет ететін тауарлар импорты да жанданады.

Қытайдағы инвестициялық үдерістерінің одан әрі өнеркәсіптік жүйесінің дамуы мен оның жаһандық тәртіптің қозғаушы күші және сын – қатері болатындығы анық. Бұл

қозғалыстың энергиямен қамтамасыз етілуі (таза отынды қоса алғанда) көптеген мемлекеттер мен корпорациялар үшін маңызды дамып келе жатқан бизнеске айналады және урбанизациямен ҚХР – дағы тұтынушылық революциямен бірге қытайдың энергетикалық саясатының жаһандануының айқын салдары оның әлемдік отын нарығындағы баға факторы ретіндегі рөлінің артуы болып табылады. Қалай болғанда да, энергетикалық саясаттың жаһандануының нәтижесінде ҚХР – дағы реттеушінің әлемдік нарықтарға өзі үшін тиімді бағытта әсер ету мүмкіндігі де артып келеді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

- 1 WTO and UNCTAD Secretariats, Press release, PRESS/739, Geneva, April 14, 2015, p.16
- 2 Тси Бай Дзи Нин. Международная энергетика: политика и дипломатия, 2005. С.22
- 3 «Белая книга» о положении и политике Китая в сфере энергетики (декабрь 2007).
- 4 XVII съезд КПК. Официальные документы: Политический доклад ЦК и Устав партии // Экспресс-Информация. – М.: ИДВ РАН, 2007. – № 11.
- 5 Аналитический Центр при Правительстве Российской Федерации. Энергетический бюллетень. – Вып. № 14, апрель 2014. – С. 22.
- 6 Внутренняя политика КНР: история и современность. Материалы ежегодной конференции Центра политических исследований Китая ИДВ РАН. – М.: ИДВ РАН, 2001.
- 7 Годовой обзор состояния экономики и основных направлений внешнеэкономической деятельности Китайской Народной Республики в 2015 году. Торговое представительство Российской Федерации в КНР. – Пекин, 2016.
- 8 8). Доклад о развитии энергетики Китая 2007, июнь 2007.
- 9 Документы XVI Всекитайского съезда КПК. – Пекин, 2002. 8. Документы XVII Всекитайского съезда КПК. – Пекин, 2007.
- 10 Китайский статистический ежегодник – 2010 (Чжунго тунци няньцзянь – 2010). – Пекин : ГСУ КНР, 2010.